

LID MI ŘÍKÁ

EVITA

Životní příběh Evy Perónové

Josef Opatrný

LID MI ŘÍKÁ

EVITA

Životní příběh Evy Perónové

Josef Opatrný

LID MI ŘÍKÁ

EVITA

Životní příběh Evy Perónové

Josef Opatrný

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Tato kniha vznikla na Univerzitě Karlově v rámci programu
PROGRES Q 09: Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.

© Josef Opatrný, 2019

Cover Illustration © Žaneta Kortusová, 2019

Cover Art © Žaneta Kortusová, 2019

Photos © Archiv autora, Wikimedia Commons, 2019

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2019

ISBN 978-80-7557-223-3 (print)

ISBN 978-80-7557-790-0 (ePub)

ISBN 978-80-7557-791-7 (mobi)

ISBN 978-80-7557-792-4 (pdf)

Milovaným vnoučatům Lízince a Richardovi

Obsah

Úvodní poznámka	9
Země pro chudé imigranty z Evropy a bohaté nevěsty evropských elit	21
Statkářská dcerka z nemanželského lože	39
Hubeňoučké děvčátko	55
Konec hladových let	73
Opravdová sláva – Kateřina Veliká i Panenská královna	91
Po Perónově boku do světa politiky	113
Nejhorší dny jejího života	125
Perón nebo Braden	133
První dáma	147
Na cestách ve službách šatníku a státu	157
Odbory	189
Volební právo žen a jejich politická strana	205
Nadace	219
Do dalších voleb hlavy státu	255
Nemoc, nebo vražda?	269
Epilog	299
Summary	313

Úvodní poznámka

Patnáctého října roku 1951 začal prodej publikace vydané buenosaireským nakladatelstvím Ediciones Peuser ve výjimečně vysokém – třísettisícovém – nákladu, jež Argentinci a Argentinky okamžitě vykoupili a žádali další edici. Podle očekávání se dočkali a v následujících měsících se na pultech knihkupectví v celé zemi objevovaly exempláře nových vydání. Kongres navíc rozhodl, že se kniha stane povinnou četbou na všech argentinských školách a různé spolky a nadace ji bezplatně distribuovaly ve městech i na venkově. *La razón de mi vida (Smysl mého života)* Evy Perónové se tak dostal k milionům čtenářů, kteří si mohli také přečíst oslavné recenze v tisku.

Novináři prezentovali text jako autobiografické dílo manželky prezidenta Juana Dominga Peróna, což ovšem odporovalo realitě. Ve skutečnosti napsal knihu uznávaný španělský spisovatel a publicista Manuel Penella de Silva. Svoje autorství později potvrdil společně s obdivem k Evitě: „Když jsem psal knihu, myslel jsem na ni – feministickou bojovnici – a ne na perónistický režim. I když byla redakce originálu v každém případě moje, každým písmenem odpovídala jejímu ideálu a duchu boje.“¹ Práce na knize začala někdy v polovině roku 1950, přibližně po roce

¹⁾ Svědectví Manuela Penelly de Silva viz: BORRONI, Otelo – VACCA, Roberto, *La vida de Eva Perón. Tomo I, Testimonios para su historia*, Buenos Aires 1970, s. 295.

předložil autor omezenému okruhu Evitiných spolupracovníků i samotné protagonistky její první verzi, již po připomínkách v některých pasážích podstatně pozměnil. Hlavní slovo v diskusi nad původím textem měl lékař, básník, dramatik a politik z těsné Perónovy blízkosti Raúl Mendé, navrhl inkorporaci části Perónových vzpomínek jako samostatné kapitoly² a požadoval, aby se v práci častěji vyskytovalo Perónovo jméno. Rukopis v upravené podobě pak představili 4. dubna 1951 vybrané společnosti v prezidentské rezidenci. Mezi hosty seděl i nizozemský princ Bernhard. Nepřijel do Buenos Aires samozřejmě proto, aby si vyslechl četbu knihy věnované hostitelce, byť považal text za „povznášející“. Přivezl pro Evitu Velký kříž Řádu Oranžsko-Nasavského, ale ani jeho předání nebylo zřejmě hlavním důvodem cesty přes Atlantik, přijel patrně především kvůli jednání o prodeji zbraní argentinské vládě. Text přednesený v rezidenci pak prošel poslední, vlastně jazykovou úpravou, provedl ji Mendé, jehož úkolem bylo korigovat Penellův jazyk do argentinské varianty španělštiny. Nezanedbatelnou výhodou zde navíc představoval i „ženský způsob psaní“ charakterizující jinak Mendéovy texty.³ Tuto verzi potom Eva Perónová podepsala a nakladatel ji představil jako její vlastní životopis.

Uváděné autorství tedy neodpovídalo realitě a stejně tomu bylo s žánrovým zařazením. *Smysl mého života* není totiž biografii ani autobiografií. Údajů o životě domnělé autorky zde totiž najde čtenář naprosté minimum, jsou navíc prezentované zpra-

²⁾ Srov. PERÓN, Juan Domingo, Sobre mil elección, kap. XI, in: PERÓN, Eva, *La razón de mi vida*, Buenos Aires 1951 (citováno podle Edición digital www.elortiba.org, colectivo de cultura popular 2011) kap. XI, s. 42nn.

³⁾ Srov. GALASSO, Norberto, *Yo Fui el Confesor de Eva Perón: Conversaciones con el Padre Hernán Benítez*, Rosario 1999, s. 54.

vidla tak nejasně, že se z nich hodnověrný životopis vůbec nedá poskládat, s textem lze ovšem pracovat jako s cenným pramenem pro zkoumání autorčiných názorů a ilustraci některých okamžiků v jejím životě. Opakovaně vydávaná kniha (vydání přitom nejsou identická) tak představuje ve skutečnosti pouze prezentaci mínění nejvlivnější ženy argentinské historie na různé stránky života Argentiny, zejména na sociální poměry v zemi, ale také na vztahy této regionální mocnosti se světem. První sféru charakterizují „autorčiny“ sympatie k nejchudším vrstvám argentinské společnosti, s nimiž se podle svých opakovaných tvrzení plně ztotožňovala, v druhé pak nijak nezastírala odstup, či přímo nepřátelství vůči Spojeným státům americkým.

Z knihy pochopitelně citovali, a dodnes citují, všichni životopisci Evy Perónové, velmi často právě věty odrážející její vztah k nižším a nejnižším vrstvám argentinské společnosti na straně jedné a elitám na straně druhé. Pro první používá výraz *descamisados*. V doslovném překladu bez košilí, což ovšem neodpovídá významu slova, jak ho najdeme v textech a projevech družky a pak manželky argentinského politika. *Descamisados* košile měli, ne ovšem košile odpovídající společenským požadavkům poloviny 20. století. Nenosili bílé košile k tmavému obleku, ale barevné košile bez límečků v pracovním oblečení továrních dělníků. Jejich majetkové poměry jim nedovolovaly jiné oblečení než pracovní, které se tak stávalo uniformou této vrstvy argentinské společnosti pro dny všední i sváteční.⁴

⁴⁾ Protože výraz *descamisado* nelze do češtiny odpovídajícím způsobem jednoduše přeložit a používání opisu by činilo stylistické potíže, ponecháme v textu po tomto výkladu španělské slovo, které tak často užívala protagonistka této práce a je běžně užíváno i v odborné literatuře.

Druhý pól této společnosti představovala pro Evu Perónovou vrstva, již nazývala s viditelným odstupem „oligarchií“. Oligarchie si nepřivlastňovala jen výsledky práce *descamisdos* a přírodní bohatství země, ale navíc je zaprodávala do zahraničí. Vždy, když Perónová o této vrstvě píše či mluví, lze z jejích slov cítit nejen zmiňovaný odstup, ale přímo nenávisť. Nezapomínala přitom poznamenat, že toto nepřátelství pociťovaly obě strany. „Co se pak týče nepřátelství oligarchie, mohu se jenom smát. A přitom se ptám. ‚Proč mne oligarchie odmítá? Pro můj chudý původ? Pro mé umělecké působení?‘ Brala snad tato vrstva lidí někdy tady nebo v jakékoli části světa na tyto věci ohled, pokud se týkalo manželky prezidenta? Oligarchie nebyla nikdy nepřátelská k nikomu, kdo jí mohl být k užitku. Pro opravdového oligarchu neznamenal nikdy moc a peníze nic špatného. Pravda je jinde: Naučila jsem se od Peróna volit neprošlapané cesty, nechtěla jsem následovat starý model prezidentovy manželky. Navíc, kdo mne trochu zná, neříkám, že teprve teď, ale už dřív, kdy jsem byla jen prosté argentinské děvče, ví, že nebudu hrát nikdy nějakou komedii v salónech oligarchie. Proto jsem se nenarodila. Naopak, v mém srdci bylo vždycky upřímné odmítnutí pro ‚tento druh divadla‘.“⁵⁾

Vzhledem k realitám Argentiny druhé čtvrtiny 20. století, v němž Eva Perónová působila a prezentovala svoje názory, může překvapovat, že v podstatě nebrala v úvahu velkou část obyvatel Argentiny žijící a pracující na venkově. Vysvětlení lze snad hledat ve faktu její sebeidentifikace s městským prostředím. Sice se na venkově narodila, ale už v útlém dětství se s matkou a sourozenci odstěhovala do provinčního města a ve svých patnácti

⁵⁾ PERÓN, E., *La razón...*, s. 65.

letech opustila i to. Odešla do velkoměsta, které už nikdy neopustila, a pokud na venkov vůbec kdy vzpomněla, jistě ne jako na ztracený ráj.

Druhým důvodem může být její bezmezný obdiv, či dokonce adorace, jež nebyly patrně přes exaltovanou prezentaci předstírané, ale hluboce pociťované, vůči manželovi a nakonec i argentinskému prezidentovi Juanu Domingu Perónovi. Lze je spatřit v řadě jejích textů a projevů, kde psala a promlouvala stejně jako v úvodu *Smyslu mého života*: „Tato kniha vytryskla z toho nejin-
timnějšího v mém srdci. Jejimi stránkami mluvím o svých poci-
tech, myšlení a mém vlastním životě, ve všem, co jsem tu napsala, i ten nejméně všímavý z mých čtenářů nenajde nic jiného než postavu, duši a život generála Peróna a moji vroucí lásku k němu osobně a jeho boji. Mnozí mi vyčítají, že jsem všechno tohle napsala a myslela jen na něj; a já předem doznávám, že je to pravda, pravda pravdoucí. A mám pro to svoje důvody, svoje silné dů-
vody, které nikdo nemůže diskutovat ani zpochybňovat: nebyla jsem a ani nejsem víc než skromná žena [...] vrabeček v ohrom-
ném hejnu vrabců [...] a on byl a je gigantický kondor, který létá vysoko a jistě mezi mraky a blízko Boha.“⁶

Perón se přitom při hledání opory během svého vstupu do politiky orientoval na segment společnosti dosud opomíjený politickými elitami – tovární dělníky. Prostřednictvím odborů v nich skutečně získal oddané stoupence a tito *descamisados* záhy naprosto propadli kouzlu krásné družky plukovníka argentinské armády, kandidáta v prezidentských volbách a nakonec i prezidenta. Stala se pro ně uctívanou a milovanou *Evitou*, jíž také chtěla zůstat, jak o tom mluvila opakovaně ve *Smy-*

⁶ Tamtéž, s. 8.

slu mého života. „Když jsem se rozhodla být ‚Evitou‘, rozhodla jsem se jít cestou mého lidu. Teď, čtyři roky po tomto rozhodnutí, je pro mne lehké dokázat, jak dobře jsem udělala. Nikdo, jenom lid, mi neříká Evita. Navykli si tak mi říkat jen ‚descamisados‘. Ministři, političtí šéfové, velvyslanci, podnikatelé, úředníci, intelektuálové atd., kteří mne navštěvují, jsou zvyklí říkat mi ‚paní‘, někteří z nich mi říkají ‚Excelence‘ nebo ‚nejdůstojnější paní‘ a také někdy ‚paní prezidentko‘. Nevidí ve mně než Evu Perónovou. Descamisados, naopak, mne neznají jinak než Evitu. Tak jsem se jim na druhé straně představila v den, kdy jsem přišla na setkání s těmi nejponiženějšími mojí země a řekla jim, že bych dala přednost být Evitou před manželkou prezidenta, pokud by jim tato Evita pomohla zmírnit nějakou bolest nebo setřít slzu.“⁷ Jistě měla statisíce stoupců i na venkově, bylo to ale město, kde jí při milionových shromážděních provolávali slávu a vyslovovali ochotu vzdát se pro ni kdykoli vlastního života.

V části městského prostředí jí však na druhou stranu nejen hluboce opovrhovali, ale také bytostně nenáviděli a oba tyto póly se projevují také ve stávající literatuře. Jeden z nejcitovanějších autorů o Perónovi a jeho době⁸ tak napsal, že byla osobností tak jedinečnou, že je obtížné srovnat ji s jinými ženami tohoto století, aby pak pokračoval: „V životě Evity se pohybuje její biografie na nejasném půdorysu, v němž se oficiální mytologie a opoziční pomlouvání srážejí s různými úmysly, identickým výsledkem je ale nejasnost.“⁹ Uzavírá potom širším hodnocením. „Nebyla

⁷) Tamtéž, s. 68.

⁸) LUNA, Félix, *Perón y su tiempo*, I–III, Buenos Aires 1984.

⁹) LUNA, F., *Perón y su tiempo*, I, s. 434n.

jen Perónovou družkou, ale jedním z nejcharakterističtějších a určujících prvků perónistického režimu.“¹⁰

Z této skutečnosti pak plyne jednoznačná výzva pro všechny, kdož by se chtěli Evitou seriózně zabývat, musí tak činit v širším kontextu historie Argentiny druhé třetiny 20. století. O Evě Perónové byly přitom především v Argentině, ale i jinde ve světě, už napsány desítky knižních publikací a stovky časopiseckých studií.¹¹ Vycházely o ní romány, byly natočeny filmy, vytvořeny divadelní hry i muzikály. Asi nejslavnější, Webberovo a Riceovo dílo,¹² zná i české publikum, které mělo příležitost si přečíst v překladu dvorní překladatelky argentinského spisovatele Abela Posseho Blanky Stárkové i jeho románové ztvárnění osudů jedné z nejvýraznějších osobností 20. století nejen v Argentině pod názvem *Evita: příběh vášně a utrpení Evy Perónové*.¹³

O to překvapivěji může znít konstatování, že o prvních patnácti či sedmnácti letech života v této době Evy Duarte Ibaruren, nemluvě o jejích rodičích a sourozencích, existuje velmi málo věrohodných informací. Až do roku 1955 uváděli její životopisci dokonce dvě odlišná data narození, 7. květen 1922 a 7. květen 1919, přičemž první bylo cílenou falzifikací. I seriózní autoři a autorky přinášejí ale další rozporné časové údaje, bez pokusu o vysvětlení citují svědectví současníků objektu

¹⁰⁾ Tamtéž, s. 435.

¹¹⁾ Srov. níže bibliografická poznámka na stranách 309–311.

¹²⁾ WEBBER, Andrew Lloyd – RICE, Tom, *Evita*, 1976.

¹³⁾ POSSE, Abel, *Evita: příběh vášně a utrpení Evy Perónové*, Praha 1996. V Praze přitom nevyšel jen překlad této práce, Abel Posse ji v Praze dokonce i napsal v době, kdy zde působil jako argentinský velvyslanec. Větší část textu psal pravděpodobně ve vile Miloše Havla na Barrandově, jež sloužila v této době jako rezidence argentinského zastupitelského úřadu.

svého zájmu, která si protiřečí, přisuzují Evě Duarte významnou, či dokonce hlavní roli na událostech, jichž se nemohla účastnit, protože byla fyzicky mimo místa, kde k událostem došlo. Podle hagiografie, ale i části odborné literatury tak přispěla podstatnou měrou k organizaci odborové demonstrace 17. října 1945 považované za rozhodující okamžik Perónovy politické dráhy. Další historikové ovšem pochybují, že v onen den vůbec byla v Buenos Aires, a ona sama dodává jejich slovům váhy tvrzením o bezútěšné samotě, v níž onen den prožívala.¹⁴

Zatímco pak otazníky nad životními daty do jejího odchodu do Buenos Aires a v prvních měsících života v hlavním městě lze lehce vysvětlit odkazem na její původ – nemanželských dětí žijících v chudobných podmínkách byly v meziválečné Argentíně tisíce a věrohodné údaje lze v jejich případě opravdu těžko dohledávat –, rozpory v líčení její činnosti v době, kdy začala patřit k argentinským celebritám, nutno hledat v konstrukcích jak jejích nekritických obdivovatelů, tak zapřísáhlých nepřátel. Psali o ní pravdu, pravděpodobně znějící dohady i naprosté výmysly. Někdy zlovolné, jindy ve snaze zvětšit její slávu, v nichž se často těžko orientují i ti, kdož usilují o reálné představení této neobyčejné ženy. Její vliv na události v Argentíně poloviny 20. století byl obrovský stejně jako její význam pro postavení žen v politickém životě Latinské Ameriky. I pro některé Evitiny velké stoupenky byla myšlenka na její kandidaturu v prezidentské kampani v roce 1951 ještě příliš smělou úvahou ve společnosti, která si teprve zvykala na realitu volebního práva žen. Právě její činnost, a smrt, kardinálně změnila názor Argentinců, a Latinoameričanů vůbec, na účast žen ve velké politice. Třetí Perónova manželka

¹⁴⁾ PERÓN, E., *La razón...*, s. 31n.

Duarte *br. d. b.*
14

AÑO 19 *19*

Folio *425*

LIBRO DE BAUTISMOS

DE LA

Capellanía Vicaria de Ntra. Sra. del Pilar

GENERAL VIAMONTE

En *veintim*
del mes de *Noviembre* del año de
mil novecientos *diez y nueve* el Pbro.
Carmelo Bricone bautizó
a *Sra. Maria*

que nació el día *siete*
del mes de *Mayo* del
año de mil novecientos *diez y nueve*
hij. *natural* de Dn. *Juan Duarte*

natural del País
y de Dña. *Juana Harquesu*
natural de *País*

domiciliados en *este Partido*; siendo
sus padrinos: Don *Antonio Rcholarona*
y Dña. *Paz Rcholarona*

El Capellán Vicario - *Suargado*
Pbro. Carmelo Bricone

Anotaciones según el Código:

*Certifico que es
copie fiel de
original*

P. Roberto Pera Weir
P. ROBERTO PERA WEIR
O. S. B.
ADMINISTRADOR PARROQUIAL

Křestní list Evy Duarte uložený na matrice, 21. listopadu 1919.
(Zdroj: Roblespepe, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0)

Isabela tak mohla jen díky Evitě kandidovat ve volbách roku 1973 vedle svého manžela na funkci viceprezidentky a po jeho smrti v úřadě vstoupit do *Casa Rosada – Růžového domu*, sídla argentinské hlavy státu, jako nejvyšší představitelka země.

Eva Perónová sice nemohla ještě v roce 1951 v prezidentských volbách kandidovat, právě ona však otevřela tuto možnost pozdějším prezidentkám v Panamě, Chile, Brazílii, Kostarice či Argentíně. Mireya Elisa Moscoso Rodríguez, Michelle Bacheletová, Dilma Rousseff, Laura Chinchilla nebo Cristina Fernándezová už nekandidovaly se svými manžely na titul viceprezidentek tak jako Isabela v roce 1973, ale rovnou na nejvyšší úřad ve státě a ve volbách s přehledem zvítězily. V Chile se dokonce v roce 2014 utkaly v závěrečném kole boje o prezidentský titul jenom ženy, paradoxně kamarádky z dětství, obě dcery generálů chilské armády, Evelyn Matthei a nakonec vítězná Michelle Bacheletová. V Argentíně potom kandidovala Cristina Fernándezová nejen s přímým odkazem na politické dědictví Evy Perónové, ale i s jejími obřími fotografiemi na všech předvolebních shromážděních.

V České republice ani předtím v Československu přitom dosud nevyšel v překladu žádný z životopisů Evy Perónové publikovaný v zahraničí a této významné osobnosti latinskoamerické historie nevěnoval větší pozornost ani žádný z českých historiků.¹⁵ Teprve

¹⁵⁾ Eva Perónová je samozřejmě obsáhle zmiňována v širších pracích Jiřího Chalupy (*Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*, Praha 2012, s. 204–206) a Jana Klímy (*Dějiny Latinské Ameriky*, Praha 2015, s. 415–416, samostatnou kapitolu jí pak věnovali editoři publikace *Lidé a dějiny* Miroslav Bárta a Martin Kovář, viz OPATRŇÝ, Josef, Eva Perónová (1919–1952). Nejmocnější žena západní polokoule dvacátého století, in: BÁRTA, Miroslav – KOVÁŘ, Martin et al., *Lidé a dějiny: K roli osobnosti v historii v multidisciplinární perspektivě*, Praha 2017, s. 741–762.

sté výročí narození slavné Argentinky inspirovalo Nakladatelství Epoque k rozhodnutí vydat alespoň její stručný životopis, opět zasazený do širšího kontextu dějin této významné země, ještě před nedávnem jedné z obilnic světa, dnes spíš symbolu politické i ekonomické nestability, který se teď dostává čtenáři do rukou.

Ve skryjském Luhu, září 2019
Josef Opatrný